

בעד החלון – דוח תצפית

יעדי ההערכה העיקריים

- לבדוק את יכולתו של התלמיד לתעד תצפית מונחית בשטח.
- לבדוק את יכולתו של התלמיד להפיק דוח תצפית מאורגן ומעובד (לאור משוב המורה).
- לבדוק את יכולתו של התלמיד לתת פרשנות אישית תוך קישור בין תצפית לבין סיפור.

תיאור כללי

הסיפור הקצר "בעד החלון", העוסק בכוחניות שאנו נחשפים לה החל מן הילדות המוקדמת, היא ההשראה למשימה שלפניכם. התלמידים מתבקשים לערוך תצפית מונחית במקומות שבהם אפשר להיתקל ב"חטפנות" בסביבתם היום-יומית. התוצר הסופי הוא דוח תצפית המתבסס על תיעוד שנעשה בשטח והמכיל גם פרשנות המתייחסת לסיפור הזה.

ידע נדרש: המשימה דורשת נסיון בכתיבת דוח תצפית ושליטה בעבודה תהליכית: תכנון, עריכת תצפית, כתיבה ושכתוב של הדוח.

מבנה המשימה

הפעילויות	המקום	הזמן	הציוד
קריאה והבנה: טקסט סיפורי	כיתה	זמן כנדרש	דפי שורות לכתיבה;
כתיבה שימושית: בחירת נושא לתצפית ותיעוד התצפית; מילוי טופס הצעה לתצפית והגשתו למורה (קבלת משוב מהמורה)	בבית/בחוץ	יום	רשמקול, מצלמה או מצלמת וידאו (אם יש)
כתיבה עיונית: דוח תצפית מעובד הכולל התרשמות אישית	בבית	יומיים	

מילות מפתח:

- איסוף נתונים ובחירתם
- הצעה לתצפית ומשוב
- מורה (תוך כדי תהליך)
- הבעת תובנות/מסקנות (תוך כדי תהליך)
- תיעוד תצפית
- חשיבה ביקורתית -
- דיאלוגית עם הטקסט
- תיאור ענייני
- תיאור תיעודי

הסבר כללי

משימה זו מותנית בקריאה מוקדמת של הסיפור "בעד החלון" ובהבנתו. שימו לב, המשימה "בעד החלון" (מספר 05), עשויה לעזור לתלמידים בכך.

במשימה זו הסיפור "בעד החלון" הוא הרקע. המטלה שמוטלת על התלמידים היא הפקה (בתהליך מונחה) של דוח תצפית, שיעסוק, כמו הסיפור, במקומה של ה"חטפנות". במסגרת המשימה, התלמידים צריכים לעשות כמה פעולות: "להתבונן, לתאר ולפרש, בניגוד למשימה "בעד החלון", ה"חטפנות" במשימה זו נבדקת בתוך מציאות חייהם של התלמידים עצמם ובתוך סביבתם המוכרת. אפשר למלא את המשימה בבית. עם זאת, מומלץ לקרוא אותה קודם בכיתה, עם התלמידים, כדי לוודא שפרטיה ברורים להם.

הנושאים שכדאי להדגיש בעת ההסבר בכיתה

הפתיח של דף המשימה

בדברי ההסבר למשימה מוצגת המשימה באופן כללי. יש להסביר לתלמידים שאפשר לערוך תצפיות במקומות שאין בהם גילויים של "חטפנות". במקרים אלו, יהיה עליהם לתאר את ההתרחשות כפי שהייתה. כך אולי יגיעו לתובנות על הנסיבות שבגללן לא באה ה"חטפנות" לידי ביטוי.

התוצרים

1. **דף תיעוד** של התצפית (שהוא מעין טיוטה שהתלמידים כותבים לעצמם תוך כדי התבוננות).
2. **טופס הצעה לתצפית**, שהתלמידים מפנים למורה, ובו בקשה לאשר להם לעבור משלב התיעוד לשלב כתיבת הדוח. שלב זה נועד לוודא שהתלמידים אכן הבינו מהי מטרת התצפית שלהם, ושחומר התיעוד שנמצא בידיהם אכן מספק. אם לא זה הזמן לסייע להם.
3. **דוח התצפית**, מאורגן ומנוסח על-פי ההנחיות.

במשימה זו ניתנת ההערכה על סעיפים 2 ו-4 בלבד, על פי המחווניים שבהמשך. שימו לב, ההצלחה של התלמיד בסעיף 4 מותנית באיכות המשוב שלכם בסעיף 3.

הנחיות לביצוע המשימה

1. בחרו לעצמכם מוקד תצפית מתוך הרשימה... שלפניכם.

הסבר כללי

לסעיף זה לא ניתנת הערכה. המשותף לכל אתרי התצפית שברשימה הוא שאלה מקומות בעלי פוטנציאל של "חטפנות", הנובעת ממצוקת מקום או ממחסור בדבר-מה. יש לציין, שהתלמידים אינם נזקקים כאן לידע מוקדם, שכן כל אתרי התצפית מוכרים להם.

תיעוד התצפית בשטח

2. ...עליכם לצאת לשטח... תעדו בכתב, ואם אפשר במצלמה או ברשמקול פרטים מסוגים שונים... עליכם לתעד עובדות ולא דעות ומחשבות.

מטרות

א. לבחון את יכולתו של התלמיד לנהל עבודה תהליכית באופן עצמאי.
ב. לבחון את יכולתו של התלמיד להפיק דף תיעוד אותנטי, המשקף את מושא התצפית במילותיו שלו.

מחווין (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 4 התיעוד אותנטי ואמין. ניכר על-פיו שהתצפית כולה נעשתה בשטח. התיעוד מכיל אוסף מגוון של פרטים – גם נקודתיים וגם כלליים, הקשורים לנסיבות התצפית; ניכרת מודעות לנמען (שאינו נוכח) ולמטלה (כשלב עזר בתהליך התיעוד).

רמה 3 התיעוד אותנטי ואמין רק בחלקו. אפשר להניח שחלק מן התצפית נעשתה בשטח. התיעוד מכיל אוסף של פריטים גם נקודתיים – וגם כלליים, הקשורים לנסיבות התצפית; ניכרת מודעות מסוימת לנמען (שאינו נוכח) ולמטלה (כשלב עזר בתהליך התיעוד).

■ אני עומדת בלונה פארק בתל-אביב. ממולי מתקן החללית, אליו נכנסים כ-10 אנשים אחת ל-10 דקות. אני רואה איש וילד בחולצות אדומות. הם עוקפים את התור, ומנסים להיכנס ראשונים. אנשים לפנייהם אינם מסכימים, ופורץ ויכוח סוער. אני לא חושבת שהם היו צריכים לעשות כל כך הרבה מאמץ, מפני שבכל מקרה הם היו נכנסים. סתם גרמו לעצמם אי נעימות.

הערות: התלמידה אמנם מתארת סיטואציה רלוונטית, אבל האירוע מתואר בכלליות רבה מדי. בתיאור יש החמצה של פרטים כגון: מהלך האירועים בעת גניבת התור, דברי האנשים שבתור, התשובות שלהם, פרטים של מהלך הוויכוח הסוער; המאפיינים שהופכים את הוויכוח לווידוי סוער – כל הפרטים הנחוצים על-מנת למסור תיאור חי ואותנטי שישקף היטב את גילוי ה"חטפנות".

רמה 2 ליקויים באותנטיות ובאמינות של התיעוד. קיים ספק אם התצפית נעשתה בשטח. התיעוד מכיל אוסף מוגבל של פרטים שלעתים חוזרים על עצמם, או: התיעוד מכיל תיאור כללי של ההתרחשות בלי התעכבות על פרטים משמעותיים; ניכרת מודעות נמוכה בלבד לנמען (שאינו נוכח) ולמטלה (כשלב עזר בתהליך התיעוד).

■ ילדים בגילי א עד ה ליד הברזיה בבית הספר. הבנים הגדולים יותר משפריצים, והקטנים מתרחקים. הם מנסים לגשת ולא מצליחים. הגדולים מקללים. מספר הילדים הוא 6. שתי בנות קטנות הולכות. הילדים הגדולים שותים ומשפריצים וצוחקים. שאר הילדים נשאר והם שותים.

הערות: התיאור הוא לעניין, אבל הוא דל בפרטים ובעל חזרות; אין התעכבות על פרטים שימחישו מהי ה"חטפנות" כאן, ומה משמעותה של ההתרחשות המתוארת. התיאור צפוי, ויכול להיכתב גם מן הזיכרון, ללא צורך בתצפית מיוחדת.

רמה 1 חסר דף תיעוד, או: קיימים ליקויים חמורים באותנטיות ובאמינות שלו. יש חשד שהתיעוד הומצא על בסיס אירוע שקרה; התיעוד דל. מדווח מהלך ההתרחשות (המעשים) ללא פירוט כנדרש; אין מודעות לנמען (שאינו נוכח) ולמטלה (כשלב עזר בתהליך התיעוד).

■ אני צפיתי במשחק כדורסל בין מכבי ת"א למכבי רעננה. משחק שקובע אליפות. המשחק נערך באולם גדול, עם הרבה מקומות ישיבה. הוא היה מלא באוהדים ואוהדות של ת"א ושל רעננה. המשחק היה מותח מאוד, ובסוף ניצחו ת"א. בכל סל הגיבו האוהדים של שתי הקבוצות בשמחה. כשהשופטים שרקו לעבירה, הגיבו המאמנים בזעם גדול. הדיבור במשחק לא היה יפה, והאוהדים קיללו הרבה.

הערות: המורה היה צריך להעיר לתלמיד שרוב הטקסט אינו קשור ישירות לתרבות הכונית. הנקודה היחידה שהיא לעניין היא התגובות של המאמנים ושל הקהל להחלטות של השופטים כלומר, השריקות, אולם על כך נכתבו עשר מילים בלבד. כדוח תצפית, הטקסט אינו משכנע באמינותו, שכן התיאור כללי וצפוי, ואינו נותן תחושה של תיעוד אותנטי.

3. מלאו את טופס ההצעה לתצפית... והגישו אותו למורה... צרכו גם את דף התיעוד שלכם...

מטרה

להכין את התלמידים לשלב הכתיבה של דוח התצפית (סעיף 4).

הערות

הצעת התצפית מחייבת את התייחסותכם כדלהלן:

- א. קראו והעריכו באיזו מידה דף התיעוד שהוגש לכם הוא אותנטי, ואינו פרי דמיונם או זיכרונם של התלמידים. במידת הצורך, שלחו אותם שוב לערוך תצפית נוספת.
 - ב. אם התלמידים מוסיפים מחשבות ומסקנות לתיאור ההתרחשות, הסבו את תשומת לבם לכך, והנחו אותם לדחות את כתיבת מחשבותיהם לשלב מאוחר יותר (לסעיף 4).
 - ג. הסבירו לתלמידים שאין לראות בחטיפה גניבה, שכן זו אינה משמעות הסיפור. לסעיף זה לא ניתנת הערכה.
 - ד. אל תאשרו תצפיות שנושאייהן אלימות באופן כללי, אלא רק כאלה שיש בהן ביטוי ל"חטפנות" במובנה הרחב (עקיפת תור, התפרצות לדברים, שימוש בכוח כדי להשיג יתרון כלשהו).
- ה. גם תיאור של היעדר "חטפנות" הוא תיאור לגיטימי! אם במהלך תצפית מסוימת לא נתקלו התלמידים ב"חטפנות" – עודדו אותם לתאר את ההתרחשות כפי שהייתה, והנחו אותם להגיע לתובנות על הנסיבות שבגללן היא נעדרה.

כתיבת דוח התצפית וההתרשמות האישית

4. כתבו את דוח התצפית השלם (בהיקף של עמוד עד עמוד וחצי). הדוח צריך להתבסס על תיעוד של שלב התצפית.

מטרות

- א. לבחון את יכולתו של התלמיד להפיק דוח תצפית על-פי פורמט נתון.
- ב. לבחון את יכולתו של התלמיד לקשר בין התצפית לבין הסיפור שקראו.

הערה

על מנת לתת לרכיב **התוכן** משקל רב יותר, מומלץ לציין אותו בסולם יורד מ-8 נקודות (לרמה הגבוהה ביותר) ועד 2 נקודות (לרמה הנמוכה ביותר).

מחון (כולל הסברים ודוגמות)

רמה 1	רמה 2	רמה 3	רמה 4	הקריטריונים
<ul style="list-style-type: none"> • רלוונטיות: התיאור אינו נוגע לנושא ה"חטפנות" לא רלוונטי (מלכתחילה, ועל אף משוב המורה) התיאור אינו מפורט, והקורא אינו יכול לקבל תמונה של אירוע ה"חטפנות" אין קישור של תופעת ה"חטפנות" (שדווחה בתצפית) לסיפור • לא מובעת תובנה ואין אמירה אישית משמעותית 	<ul style="list-style-type: none"> • רלוונטיות: התיאור נוגע לנושא ה"חטפנות" רק מעט (מלכתחילה, ועל אף משוב המורה) • התיאור מפורט קצת, והקורא מקבל רק תמונה מעורפלת של אירוע ה"חטפנות" • אין קישור של תופעת ה"חטפנות" (שדווחה בתצפית) לסיפור • מובעת תובנה קלושה ביחס לקשר שבין הסיפור לתצפית; • האמירה האישית מעורפלת 	<ul style="list-style-type: none"> • רלוונטיות: התיאור נוגע במידת-מה לנושא ה"חטפנות" (מלכתחילה, או כתוצאה ממשוב המורה) • התיאור מפורט במידת-מה, והקורא מקבל תמונה כלשהי של אירוע ה"חטפנות" • ישנו קישור מרומז של תופעת ה"חטפנות" (שדווחה בתצפית) לסיפור • מובעת תובנה ביחס לקשר שבין הסיפור לתצפית באמצעות: אנלוגיה, מסקנה, שאלה, תמיהה, קביעה וכו' • מובעת אמירה אישית משמעותית המייחדת את הכותב 	<ul style="list-style-type: none"> • רלוונטיות: התיאור נוגע ישירות לנושא ה"חטפנות" (מלכתחילה, או כתוצאה ממשוב המורה) • התיאור מפורט יפה, הקורא מקבל תמונה מלאה של אירוע ה"חטפנות" • ישנו קישור מפורש של תופעת ה"חטפנות" (שדווחה בתצפית) לסיפור • מובעת תובנה ביחס לקשר שבין הסיפור לתצפית, באמצעות: אנלוגיה, מסקנה, שאלה, תמיהה, קביעה וכו' • מובעת אמירה אישית משמעותית המייחדת את הכותב 	<p>תוכן</p>
<ul style="list-style-type: none"> • אין עדויות לשכתוב ועריכה במעבר מדף התיעוד לדוח התצפית – בבחירת המילים, בעיצוב המשפטים ובארגון הטקסט • הטקסט אינו הולם לכתיבה המקובלת לצורכי תיאור ותיעוד (היצמדות לראשי הפרקים הנתונים, משלב מתאים) 	<ul style="list-style-type: none"> • ישנן עדויות מעטות לשכתוב ועריכה במעבר מדף התיעוד לדוח התצפית – בבחירת המילים, בעיצוב המשפטים ובארגון הטקסט • הטקסט הולם באופן מוגבל לכתיבה המקובלת לצורכי תיאור ותיעוד (היצמדות לראשי הפרקים הנתונים, משלב מתאים) 	<ul style="list-style-type: none"> • ישנן עדויות לשכתוב ועריכה במעבר מדף התיעוד לדוח התצפית – בבחירת המילים, בעיצוב המשפטים ובארגון הטקסט • הטקסט הולם באופן חלקי לכתיבה המקובלת לצורכי תיאור ותיעוד (היצמדות לראשי הפרקים הנתונים, משלב מתאים) 	<ul style="list-style-type: none"> • ניכרים היטב השכתוב והעריכה במעבר מדף התיעוד לדוח התצפית – בבחירת המילים, בעיצוב המשפטים ובארגון הטקסט • הטקסט הולם לכתיבה המקובלת לצורכי תיאור ותיעוד (היצמדות לראשי הפרקים הנתונים, משלב מתאים) 	<p>מב</p>

02

03

רמה 4 ■ אני חושבת שכמו בלונה פארק כך גם בחיים. אנשים משתמשים בכוח או בגסות רוח כדי להשיג את מטרתם, ומצליחים בכך. אני לא מאמינה שיהיה לזה שיפור. זה נקרא "שימוש במרפקים".

הערות: בתשובה יש אנלוגיה בין ה"חטפנות" בלונה פרק ל"חטפנות" שבסיפור והסקת מסקנה מתוך אנלוגיה זו. הכותבת עושה הכללות רמות דרג. התשובה מנוסחת בצורה מקורית, הן מבחינת מילולית והן מבחינת הקול האישי.

רמה 2 ■ אני חשבתי שזה לא בסדר שככה הילדים הגדולים מתייחסים לקטנים. הקטנים בסך הכל רוצים לשתות. הגדולים צריכים להיות נחמדים לקטנים ולהתייחס אליהם כאל שווים. ולא להשתולל.

הערות: הביטויים: "לא בסדר" ו"להיות נחמדים", וכן הקביעה שצריך להתייחס אל הקטנים כאל שווים ולא להשתולל, הם ביטויים ואמירות סתמיות המתאימות לכל הזדמנות, ואינן נוגעות ישירות ל"חטפנות" שבסיפור ולמשמעותה.

רעיונות להמשך העבודה בכיתה

1. אפשר להביא לכיתה קטעים מתוך הספר "ילדות כמרקחה – אלימות וצייתנות בגיל הרך" מאת מירטה פורמן (הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1994). הספר (המבוסס על עבודת דוקטורט בתחום האנתרופולוגיה) מביא שפע של תצפיות מסמרות שיער המשקפות את תהליכי החברות של ילדי גן וכיתה א'. לעיון בתצפיות אלה ישנה משמעות מיוחדת לאחר העבודה על המשימה. מומלץ לקרוא בעמודים 64-78, 101-115.

2. אפשר להביא לכיתה את דוח מתן וילנאי (1999), ולדון לאור הדוח ולאור המשימה באלימות בבתי הספר ובדרכים למניעתה.

3. אפשר לפתוח מילון או תזאורוס, ולדון במשמעויותיהן של מילים אחדות מן השורש ח' ט' פ'. למשל יידונו מילים כגון: "חטיפה", בהקשר של משחק כדור, המציינת פעולה חיובית ורצויה; "מְחַטֵּף", השגורה בפוליטיקה ובעסקים, והמציינת התנהגות (חיובית? שלילית?), וכן "דיבור חטוף" ו"חטף-פתח", הרווחים בשפה.